

Na osnovu člana 4.8. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i čl. 6., 7. i 9. Pravilnika o tarifnom postupku ("Službeni glasnik BiH", broj 44/05), rješavajući po zahtjevu Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini, broj 46/21 od 26. oktobra 2021. godine, na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 22. decembra 2021. godine, donijeta je

ODLUKA

O TARIFAMA ZA SISTEMSKU I POMOĆNE USLUGE

Član 1. (Predmet)

Ovom Odlukom utvrđuje se tarifa za sistemsku uslugu, cijena za nabavku električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu na regulirani način, naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu, kao i tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju iz prijenosnog sistema Bosne i Hercegovine.

Član 2. (Sistemska usluga)

- (1) Određuje se finansijski obim sistemske usluge u 2022. godini u iznosu od 60.054.723 KM i utvrđuje tarifa za sistemsku uslugu u iznosu od 0,4789 feninga/kWh.
- (2) Sredstva prikupljena po osnovu tarife za sistemsku uslugu koriste se isključivo za tržišnu nabavku rezerve za održavanje frekvencije, rezerve za automatsku obnovu frekvencije, rezerve za ručnu obnovu frekvencije, zamjenske rezerve, te tržišnu i reguliranu nabavku električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, kao i ostale troškove koji se odnose na sistemsku uslugu.

Član 3. (Nabavka električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu)

- (1) Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) će nabavku električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu obavljati na regulirani način po cijeni od 109,94 KM/MWh, u periodu u kojem nije moguće nabaviti ovu pomoćnu uslugu putem javnih ponuda.
- (2) Prilikom nabavke iz stava (1) ovog člana, NOS BiH je dužan da odredi nedostajući fizički obim i subjekte koji će isporučiti energiju za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu sa pripadajućim količinama, propisati način energetskog i finansijskog obračuna kao i ostale pojedinosti u formi odgovarajuće procedure, a sve u skladu sa članom 26. stav (6) Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge – Drugi prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 68/21 – u daljnjem tekstu: Tarifna metodologija).

Član 4. (Regulacija napona i reaktivne snage)

Naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu utvrđuje se u iznosu od nula (0) feninga/kvarh.

Član 5.

(Prekomjerno preuzeta reaktivna energija)

Tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa mreže prijenosa utvrđuje se u iznosu od nula (0) feninga/kvarh.

Član 6.

(Obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda)

Vrijednosti odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda obračunavaju se na petnaestominutnom nivou. Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) obračunava odstupanja u energetske i finansijske smislu u skladu sa Tržišnim pravilima i odgovarajućim procedurama.

Član 7.

(Obračun i fakturiranje pomoćnih i sistemskih usluga)

- (1) NOS BiH izrađuje obračun pomoćnih i sistemskih usluga u skladu sa Tržišnim pravilima i odgovarajućim procedurama, na osnovu kojeg se vrši fakturiranje i plaćanje usluga.
- (2) Obračun iz stava (1) ovog člana se dostavlja pružiocima pomoćnih usluga, snabdjevačima kupaca priključenih na prijenosni sistem, operatorima distributivnih sistema u BiH i DERK-u. U obračunu se navode finansijske i energetske pozicije NOS-a BiH i tržišnih subjekata.
- (3) U cilju izrade tačnog obračuna, operatori distributivnog sistema dužni su NOS-u BiH pravovremeno dostavljati sve potrebne podatke i informacije.

Član 8.

(Završne odredbe)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se od 1. januara 2022. godine.

Dispozitiv Odluke se objavljuje u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Obrazloženje

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: NOS BiH) je jedan od reguliranih subjekata u elektroenergetskom sektoru i ima zadatak da upravlja radom prijenosnog sistema u Bosni i Hercegovini. Nadležnosti i funkcije NOS-a BiH su definirane Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i Zakonom o osnivanju Nezavisnog operatora sistema za prijenosni sistem u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 35/04).

NOS BiH je vlasnik licence za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema, u skladu sa odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju (u daljem tekstu: DERK), broj 05-28-12-17-19/19 od 27. juna 2019. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 45/19).

Tarifa za sistemsku i pomoćne usluge je, prema članu 26. Tarifne metodologije, namijenjena za pokrivanje troškova nabavke pomoćnih usluga.

Troškovi za pružanje sistemskih usluga utvrđuju se na osnovu podataka sadržanih u zahtjevu NOS-a BiH. Kod utvrđivanja tarifa DERK može koristiti i dodatne podatke za koje smatra da su potrebni.

Razmatranje zahtjeva za tarife kroz postupak odobravanja tarifa u najvećoj mogućoj mjeri mora ispoštovati osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način. Podnosilac zahtjeva za odobrenje tarife dužan je dokazati da predložena tarifa ispunjava zahtjeve iz zakona BiH i pravila i propisa DERK-a.

Postupak određivanja tarife za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge pokrenut je po zahtjevu NOS-a BiH, broj 46/21 od 26. oktobra 2021. godine (zaprmljen 28. oktobra 2021. godine pod brojem 04-28-5-286-1/21).

U podnesenom tarifnom zahjevu, NOS BiH je naveo da, prema predviđenom preuzimanju električne energije sa prijenosne mreže za 2022. godinu, kao i zahtijevanom prihodu, predložena tarifa za sistemsku uslugu za 2022. godinu iznosi 1,1075 feninga/kWh.

Zahtjev sadrži i planirani fizički obim usluga na prijenosnoj mreži za 2022. godinu, koji se naslanja na podatke iz Bilansa električne energije na mreži prijenosa BiH za 2022. godinu (zaprmljen u DERK-u 25. oktobra 2021. godine pod brojem 04-28-5-210-23/21), prema kome planirana isporuka električne energije iz prijenosnog sistema u 2022. godini iznosi 10.671.856.721 kWh, dok planirana proizvodnja na prijenosnoj mreži iznosi 14.904.293.537 kWh.

Nakon pregleda dokumentacije, potpunost zahtjeva NOS-a BiH je potvrđena Zaključkom DERK-a o pokretanju postupka određivanja tarife za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge, broj 04-28-5-286-5/21 od 9. novembra 2021. godine, o čemu je NOS BiH obaviješten dopisom broj 04-28-5-286-6/21 od 9. novembra 2021. godine, pa se u nastavku tarifnog postupka moglo pristupiti ocjeni svih podnijetih dokaza, uz pridržaj prava DERK-a da traži dodatne podatke i informacije kada je to smatrao potrebnim.

Zahtjev NOS-a BiH je rješavan uz provođenje formalne javne rasprave, u skladu sa Pravilnikom o javnim raspravama ("Službeni glasnik BiH", broj 38/05), prema čijoj je odredbi člana 45. DERK kratkom obaviješću u dnevnim novinama i na svojoj internet stranici upoznao javnost sa sažetkom podnijetog zahtjeva i mogućnošću zainteresiranih lica da se neposredno upoznaju sa zahtjevom i upute pisane komentare u vezi sa predmetom tarifnog postupka, pri čemu je cjelokupna dokumentacija tarifnog zahtjeva objavljena na internet stranici DERK-a. Obaviješću za javnost su pozvana i lica zainteresirana da u postupku formalne javne rasprave učestvuju kao umješači i da prethodno pisanim putem dokažu svoj interes, te je najavljeno održavanje formalne javne rasprave o zahtjevu.

Nakon dostavljanja zahtjeva za sticanje statusa umješača, kako bi saslušao svjedočenja o njihovim pozicijama i interesima, DERK je Zaključkom broj 04-28-5-286-13/21 od 17. novembra 2021. godine status umješača u tarifnom postupku dodijelio sljedećim subjektima: MH "Elektroprivreda Republike Srpske" Matično preduzeće a.d. Trebinje, JP "Elektroprivreda Bosne i Hercegovine" d.d. Sarajevo, JP "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne" d.d. Mostar, "R-S Silicon" d.o.o. Mrkonjić Grad i "B.S.I." d.o.o. Jajce.

Niti jedan od navedenih umješača nije koristio pravo da u prostorijama DERK-a izvrši neposredan uvid u cjelokupnu dokumentaciju zahtjeva za tarife.

Pripremna rasprava o podnijetom tarifnom zahtjevu NOS-a BiH održana je 23. novembra 2021. godine putem internet komunikacijske platforme zbog pandemije bolesti Covid-19. Na pripremljenoj raspravi je utvrđena lista pitanja koja će biti predmetom rasprave i definiran tok formalne javne rasprave. Na formalnoj javnoj raspravi, koja je također putem internet komunikacijske platforme održana 30. novembra 2021. godine, strane u postupku su prezentirale svoje dokaze kako bi se utvrdile sve relevantne činjenice. Obrađeno je svako od

pitanja, na način da su pitanja grupirana u tematske cjeline, i to sukcesivno odgovorom podnosioca zahtjeva i komentarima na iste od strane umješaka i voditelja postupka.

Izvještaj voditelja postupka opisuje tok postupka, ponuđene dokaze i utvrđene činjenice, relevantne pravne odredbe i preporuku članovima Komisije (u daljnjem tekstu: Komisija) i dostavljen je podnosiocu zahtjeva, te umješakima kojima je takav status DERK pravovaljano dodijelio. Analiza troškova i prihoda, koja je izložena u Izvještaju voditelja postupka, potvrđuje, odbija ili prilagođava pojedinačne stavke, veličine ili metode korištene za pripremu prijedloga tarife, u skladu sa diskrecijskim pravima DERK-a u tarifnom postupku.

Komisija konstatira da je Izvještaj voditelja postupka pružio razumnu osnovu da na predočenim podacima, argumentima i pojašnjenjima, te komentarima NOS-a BiH datim na prijedlog ovog Izvještaja, nakon što ih je pažljivo razmotrila i procijenila, Komisija donese svoju konačnu odluku o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge. U vezi sa predmetom ove odluke, JP "Elektroprivreda Bosne i Hercegovine" d.d. Sarajevo kao umješak je dostavila komentare na Izvještaj voditelja postupka, ali se oni u suštini svode na ocjenu potpune objektivnosti i podržavanja rješenja koja su predložena u Izvještaju.

NOS BiH, u dostavljenim komentarima na Izvještaj voditelja postupka, ističe da u saldu usluga u mehanizmu balansiranja elektroenergetskog sistema BiH za period od januara do oktobra 2021. godine nije uključen rashod po osnovu finansijskog poravnanja neželjenih odstupanja LFC područja BiH (FSkar metodologija) za mjesec august, septembar i oktobar 2021. godine koji, prema preliminarnim rezultatima kojima NOS BiH raspolaže, iznose oko 4,5 miliona KM. Također se konstatira da su cijene na berzama električne energije i dalje vrlo visoke, dok su u elektroenergetskom sistemu BiH i dalje dominantni sati sa manjkom električne energije, iz kojih razloga se može očekivati nastavak trenda rashoda po osnovu FSkar metodologije do kraja 2021. godine.

Pri donošenju Odluke o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge, Komisija usmjerava svoja razmatranja na sve elemente u troškovnoj strukturi koje je isticao podnosilac zahtjeva, analizu troškova i prihoda izloženu u Izvještaju voditelja postupka, kao i komentare podnosioca zahtjeva i umješaka podnesene tokom cijelog postupka, te cjelovitom opservacijom odlučuje o podnjetom zahtjevu. Tragom takve obaveze, Komisija izlaže svoja sljedeća stanovišta:

Rezultati nabavke pomoćnih usluga za 2022. godinu pokazuju da je cijena rezerve za automatsku obnovu frekvencije ostala približno na istom nivou kao i cijena prilikom nabavke za 2021. godinu, dok je prosječna cijena rezerve za ručnu obnovu frekvencije povećana u iznosu 67,7% za smjer nagore (sa 2,90 KM/MW/h na 4,86 KM/MW/h) i 9,1% za smjer nadolje (sa 1,47 KM/MW/h na 1,60 KM/MW/h). Rezerva za ručnu obnovu frekvencije na gore i nadolje je nabavljena u cjelokupnom potrebnom iznosu za svih 12 mjeseci. Također, rezerva za automatsku obnovu frekvencije je nabavljena u punom potrebnom obimu, izuzev za juli, august i septembar u nevršnom periodu.

Rezultati nabavke energije za podmirenje gubitaka u prijenosnom sistemu pokazali su izuzetno veliki porast cijene koja je značajno izlazila iz okvira koji je NOS BiH odredio u proceduri javne nabavke. Prihvatanje ponuđene cijene bi dovelo do povećanja tarife za sistemsku uslugu za približno pet puta, što bi, posljedično, izazvalo udar na cijene električne energije kod krajnjih kupaca. U takvoj situaciji razuman pristup je da se cijena energije za gubitke u prijenosnom sistemu odredi na nivou posljednje prihvaćene ponude (postupak javne nabavke za 2021. godinu iz decembra 2020. godine) kada je prosječno ponderirana cijena iznosila 109,94 KM/MWh. Potrebno je istaći da je navedena cijena veća od troškova proizvodnje u Bosni i Hercegovini koji se kreću u rasponu od 30 do 105 KM/MWh, zavisno od proizvođača i tipa proizvodne tehnologije, te da porast cijena energenata u Evropi nema bitnog utjecaja na troškove proizvodnje u BiH koji ne zavise od globalnog kretanja cijena sirove nafte, prirodnog

gasa i uvoznog uglja, niti zavise od kretanja cijena dozvola za emisije ugljen dioksida jer proizvođači u BiH ne plaćaju emisijske dozvole. Dodatno, ističe se i činjenica da proizvođači ostvaruju značajne prihode od izvoza električne energije po aktuelnim tržišnim cijenama, imajući u vidu prisutan suficit u Bosni i Hercegovini.

Kada je u pitanju način nabavke energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, u skladu sa članom 26. stav (6) Tarifne metodologije, NOS BiH će u situaciji nemogućnosti nabavke pomoćnih usluga putem javnih ponuda, nedostajući dio pomoćnih usluga nabavljati na regulirani način. U tom smislu je dužan definirati način nabavke, subjekte koji će pružati uslugu i ostale potrebne pojedinosti, što je i propisano u članu 3. stav (2) ove Odluke. Također, NOS BiH u narednom periodu ima obavezu nabaviti energiju za pokrivanje prijenosnih gubitaka na tržišni način, koristeći mogućnosti i opcije definirane Tržišnim pravilima i Tarifnom metodologijom.

Ukupni planirani troškovi nabavke pomoćnih usluga za 2022. godinu iznose 60.054.723,48 KM. Ovi troškovi nabavke po uslugama i mjesecima prikazani su u sljedećoj tabeli (KM):

Mjesec	Rezerva automatske obnove frekvencije u vršnom i nevršnom periodu	Rezerva ručne obnove frekvencije nagore	Rezerva ručne obnove frekvencije nadolje	Gubici električne energije u prijenosnom sistemu
januar	1.240.895	391.337	80.084	3.847.900
februar	1.115.678	353.667	71.931	3.298.200
mart	1.155.638	391.033	80.422	3.298.200
april	1.071.491	378.821	77.717	2.858.440
maj	971.180	529.654	83.774	2.638.560
juni	1.032.341	977.494	81.288	2.638.560
juli	1.126.092	1.180.170	81.072	3.078.320
august	1.084.175	1.180.170	81.072	3.078.320
septembar	979.468	1.246.968	81.397	2.858.440
oktobar	1.042.686	813.488	80.856	2.968.380
novembar	1.124.689	499.522	77.717	3.188.260
decembar	1.219.888	393.866	77.501	3.847.900
Ukupno	13.164.224	8.336.189	954.831	37.599.480

U prethodnoj tabeli nisu prikazani troškovi rezerve za održavanje frekvencije (primarna regulacija), uz napomenu da postoji mogućnost nastanka pomenutih troškova kada NOS BiH odluči nabavljati navedenu uslugu na način koji je dopušten članom 27. Tarifne metodologije.

Proračun tarife se zasniva na ponudama i rezultatima iz završenih tenderskih procedura NOS-a BiH za 2022. godinu, kao i na kretanju prihoda i troškova u periodu januar 2016. – decembar 2021. godine, koji je iskazan kroz saldo usluga, prema sljedećoj tabeli:

1	Rezerva automatske obnove frekvencije (KM)	13.164.224
2	Rezerva ručne obnove frekvencije nagore (KM)	8.336.189
3	Rezerva ručne obnove frekvencije nadole (KM)	954.831
4	Ukupan iznos automatsku i ručnu obnovu frekvencije u 2022. godini (KM) 1.+2.+3.	22.455.243
5	Ukupan iznos za energiju prijenosnih gubitaka u 2022. godini (KM)	37.599.480
6	Ukupno planirani troškovi u 2022. godini (KM) 4.+5.	60.054.723
7	Saldo usluga u 2016. godini (KM)	9.532.806
8	Saldo usluga u 2017. godini (KM)	4.716.024
9	Saldo usluga u 2018. godini (KM)	-9.964.041

10	Saldo usluga u 2019. godini(KM)	-774.077
11	Saldo usluga u 2020. godini (KM)	6.912.629
12	Ispravka vrijednosti iz 2020. godine za nenaplaćena potraživanja	-3.166.714
13	Saldo usluga u 2021. godini sa procjenom za decembar (KM)	11.500.000
14	Saldo usluga iz prethodnog perioda (KM) 7.+8.+9.+10.+11.+12.+13.	18.756.627
15	Prihodi po osnovu salda debalansa i balansne energije (KM)	12.000.000
16	Ukupno za izračun tarife za sistemsku uslugu (KM) 6.-14.-15.	29.298.096
17	Energija (kWh)	10.671.856.721
18	Tarifa za sistemsku uslugu (fening/kWh)	0,2745

Prema proračunu iz prethodne tabele, primjenom tarife za sistemsku uslugu od 0,2745 feninga/kWh, akumulirani višak prihoda nad rashodima bi se sveo na nula (0) KM do kraja 2022. godine. Uzimajući u obzir da je iznos sredstava na računu pomoćnih usluga manji za tri miliona KM zbog nenaplaćenog dugovanja pravnog lica "LE Trading BH" d.o.o. Banja Luka, da je zbog zakonskih obaveza iznos od oko 1 milion KM u kontinuitetu dislociran na račun Uprave za indirektno oporezivanje BiH, da se iznosi u mjesečnim fakturama po obračunu odstupanja prema LFC bloku SHB mjere u milionima KM (FSkar obračun), da u narednom periodu postoji mogućnost nabavke električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu na tržišni način, to se, poštujući princip obazrivosti zbog utjecaja velikog broja varijabli na prihode i rashode u balansnom mehanizmu, tarifa za sistemsku uslugu zadržava na iznosu 0,4789 feninga/kWh.

Kako prihodi i rashodi zavise od velikog broja faktora, kao što su potrošnja električne energije, odnosno preuzimanje energije iz prijenosnog sistema, fizički obim gubitaka u prijenosnom sistemu, veleprodajne cijene energije gubitaka, obim pružanja pomoćnih usluga u odnosu na planirani, cijena energije regulacije i njenog angažiranja, cijena i obim debalansa, to će se kontinuirano pratiti primjena tarife, kretanje prihoda i rashoda, kao i prilike na balansnom tržištu električne energije, te u odgovarajućem trenutku pristupiti podešavanju tarife za sistemsku uslugu.

Članom 33. Tarifne metodologije normirano je da proizvodne jedinice priključene na prijenosni sistem na vlastiti trošak održavaju napon u propisanim granicama u skladu sa Mrežnim kodeksom i svojim pogonskim dijagramom, te da izuzetno, u situaciji povišenih napona u prijenosnom sistemu, DERK može propisati naknadu koja se plaća proizvodnim jedinicama za rad u kapacitivnom (podpobudnom) režimu, uz uvjet da NOS BiH obavi analizu koja pokazuje da takav režim rada proizvodnih jedinica značajno doprinosi dovođenju napona u 400 kV i 220 kV čvorištima u granice propisane Mrežnim kodeksom. U odsustvu navedene analize, određeno je da koeficijent naknade za rad proizvođača u kapacitivnom režimu iznosi nula ($k_{RG} = 0$), te je prema tome i naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu također jednaka nuli.

Imajući u vidu da problem suficita reaktivne snage dovodi do previsokih naponskih vrijednosti u prijenosnom sistemu, a posebno u 220 kV i 400 kV mreži, da značajnim smanjenjem preuzimanja električne energije kupca "Aluminij" d.d. Mostar ovaj problem postaje još izraženiji, te da u prethodnom periodu nisu realizirane potrebne investicije u odgovarajuću infrastrukturu (prigušnice) kojim bi se problem postojećeg suficita reaktivne snage i energije u prijenosnom sistemu riješio, Komisija smatra da naplata prekomjerno preuzete reaktivne energije iz prijenosnog sistema nije opravdana. Cjenovni koeficijent prekomjerno preuzete reaktivne energije iz prijenosnog sistema je određen u iznosu nula ($k_R = 0$) jer u uvjetima povišenih napona u elektroprijenosnom sistemu i prisutnog suficita reaktivne snage i energije, preuzimanje reaktivne energije iz prijenosnog sistema ima pozitivan utjecaj na naponske prilike i na ovaj način preuzimanje reaktivne energije se dodatno stimulira. U skladu sa prethodno

navedenim, određeno je da cijena za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju iz prijenosnog sistema iznosi nula (0) feninga/kvarh.

S obzirom na činjenicu da je balansno tržište u Bosni i Hercegovini jedno od rijetkih funkcionalnih tržišta u regiji jugoistočne Evrope, i da kretanja na regionalom veleprodajnom tržištu pokazuju značajan utjecaj na njegov rad i cijene usluga, to će DERK kontinuirano pratiti primjenu ove Odluke i po potrebi pristupiti podešavanju tarife za sistemsku uslugu.

Shodno članu 14. Pravilnika o tarifnom postupku, podnosilac zahtjeva kao regulirani subjekt ima obavezu osigurati pristup javnosti zvanično odobrenim tarifama, tako da odlukom odobrene tarife budu na raspolaganju javnosti u njegovom glavnom uredu tokom radnih dana i objavljene na njegovoj internet stranici.

U skladu sa članom 9.2 Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini, protiv ove Odluke može se pokrenuti postupak pred Sudom Bosne i Hercegovine podnošenjem tužbe u roku od 60 dana od dana prijema.

Broj: 04-28-5-286-36/21
22. decembra 2021. godine
Tuzla

Predsjedavajuća Komisije
Branislava Milekić